

ואסור בגיזה ועבודה ויבא לידי תקלה... (מתוך שו"ת הרא"ש מט, ב. וכו"ה בפסקיו סוף בכורות ובפ"ק דע"ז יג).
 וכ"ה בתוס' להלן גג. (ד"ה ואי נלשונם: 'ולהמתין לכהן שירצה לקבלו' אין מורה שמוותר לכהן לטוב אלא שמ"מ אין יכול או
 אינו רוצה ליתן לכהן שאינו רוצה לקבל); כח. (ד"ה עד). וע' גם בהגהות אשר"י פ"ג דביצה אות ו מאו"; טור יו"ד שט, א;
 גובי"ת יו"ד סוסי קפט).

ויש חולקים וסוברים שמוותר להכניס בכור לכיפה בזה"ו (תוס' ע"ז יג: עפ"י הב"ח יו"ד שט. וע"ע במובא ביוסף
 דעת ע"ז שם).

ולענין סירוב הכהן לקבלו כאשר הלה פשע, שמנע עצמו מלפטור מן הבכורה כגון שיכול היה למכור אונה לנכרי ולא עשה
 כן – ע' בפוסקים שו"ד כמה חילוקי דינים.

'נתחייבתי להוסיף בנוגע להלוות ללוי ולעני – שנותן להם סכום כסף ובכל פעם שיש לו להפריש מעשר, מזכה
 אותו להם ושוב נוטלו בניכוי חובו. ע' במשנה גטין ל. רמב"ם מעשר ז, ה-יז), כי אין העני והלוי רשאים להזויל יותר
 מדאי, רק מה שדרך בני אדם להזויל בשעה דחוקה ונחוץ לו מעות עכשיו, והדברים משתנים מצד הענין
 הנחוץ לו ומצד אי אפשר להשיג ממקום אחר, וכן יש לחשוב מה שדרך בני אדם להזויל בדבר שאינו
 בידו עדיין וספק אתא, אבל אסור להזויל מפני ההתחרות של חברו, וזה הווי כהן המסייע בבית הגרנות.
 וכשם שהאיסור על הלוי והעני כך יש איסור על בעה"ב הנותן לו, והאיסור חמור מאד כדאמר בכורות
 כ"ו ב'. ונכון שהלוי והעני יועצו עם חכם וירא על השער שיגמרו' (מתוך אגרת החוון-איש, נדפסה בסוף ספר
 דרך אמונה ח"ג, עמ' שפז).

דף כז

זתנא, מאי טעמא לא קאמר מתנות כהונה? אמר לך, תרומה דקדושת הגוף היא דכיון דלא
 מתחלא, לא אתי למיטעי בה. הני כיון דקדושת דמים נינהו, אתי למיטעי בהון, דבר מיתחל
 קדושתיהו אארבעה זוזי ואתא למינהג בהן מנהג דחולין'. מפרוש רש"י יוצא שלא הותר לישראל
 ליתן טובת הנאה לכהן עבור נתינה לקרובו, אלא בתרומה ומעשר ולא בשאר מתנות. וכן פסק הרא"ש
 ובנו בעל הטורים (יו"ד שלא).

ואולם הרמב"ם (תרומות יב, כ) פסק שבכל המתנות אפשר לעשות כן. וישבו דבריו עם הסוגיא בכמה
 אופנים, אם משום שלדעתו נחלקן הסוגיות בדבר, או באופן אחר (ע' מהרי"ט אלגאזי; בית יוסף יו"ד שלא;
 מנחת חינוך יח, ב; כב, יג; רש"ש, דברי נחמיה והגהות בן אריה. וע' שטמ"ק (ג) דעת תנאים שאין חילוק בין תרומה לשאר
 מתנות, ואפשר שכן פסק הרמב"ם על פי הסוגיא בערכין, כמוש"כ המפרשים).

רבנו גרשום פרש שדיון הגמרא מוסב על דברי התנא 'אין נותנים להם תרומה ומעשר בשכרן, ואם
 עושין כן – חיללו'; שלכך נקט התנא 'תרומה ומעשר' ולא שאר מתנות – כי על שאר מתנות לא רצה
 לומר 'חיללו', מפני שיבואו לטעות ולסבור שיצאו לחולין, אבל בתרומה ומעשר שקדושים קדושת הגוף,
 לא יבואו לטעות בדבר.

לפירוש זה אין מקור מן הגמרא לחלק לדינא בין תרומה לשאר מתנות לענין מתן טובת הנאה לכהן, ואפשר שכן פרש גם
 הרמב"ם. וכן נראה מהרי"ד בפסקיו שלא הביא חילוק זה, וכנראה פירש גם כר"ג שהנידון היה לענין לשון התנא ולא
 לדינא.

'תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ...'. כתב הרמב"ם (תְּרוּמוֹת א): הַנְּבִיאִים הִתְקִינוּ שֶׁתְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת יִהְיוּ נוֹהֲגוֹת בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר מִפְּנֵי שֶׁהָיָה סְמוּכָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְרוֹב יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשֹׁבִים שָׁם [וְזֶה מִלְּבַד הָאֲרָצוֹת שֶׁכָּבַשׁ דוּד שְׂאִין דִּינָם כְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְלֹא כְּאֶרֶץ, וְהִיא הַנְּקִרָא 'סוּרִיא']. וְהַחֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגוֹת אִף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּעִמּוֹן וּבְמוֹאָב, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סְבִיבוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

'וְאוֹכֵל לֶה כֶּהֱן קֶטֶן... וְאוֹכֵל לֶה כֶּהֱן גְּדוֹל'. יֵשׁ סוֹבְרִים [דְּלָא כְּתוּס' וּר"ש (חֲלָה ד, ח). וְרַמְבַּ"ם (תְּרוּמוֹת ז, ח). וְע' בְּשֵׁתֵי הַלְּשׁוֹנוֹת בְּרַש"י], דּוֹקָא כֶּהֱן קֶטֶן, אֲבָל בְּגִדּוֹל אֲפִילוּ לְאַחַר טְבִילָה לֹא הִתִּירוּ מִשׁוּם שְׁגוּזִים בְּגִדּוֹל אֲטוּ זִיבָה. אוּ גַם לְאַחַר טְבִילָה אֲטוּ קוֹדֵם טְבִילָה (עַפ"י רַב"ד תְּרוּמוֹת שָׁם, וּבִדְעַת הַר"ף).

'עוֹד צָרִיךְ טַעַם לְמִנְהַגּוֹ (ע' רַמ"א יו"ד שֶׁכָּב בְּשֵׁם מִהַר"ל) שְׂאִין נוֹתְנִין חֲלַת חו"ל לְכֶהֱן קֶטֶן וּגְדוֹל שֶׁטְבַל לְקִרְיוֹ. וְכִתְבוּ הַש"ךְ (ס' שֶׁכָּב) וְהַמְגֵן-אֲבֵרָה (ס' תְּנֹז) בְּשֵׁם מִהַר"ל דְּמִשׁוּם שְׂאִין לְנוּ כֶּהֱן וְדָאִי. וְאֵע"ג דְּלְתְּרוּמַת חו"ל מְעַלִּין מִנְשִׂיאוֹת כְּפִים וְכַמְבוּאָר כְּתוּבוֹת כ"ה א' דְּלִמְאֵן דָּאֵמַר אִין מְעַלִּין מִתְּרוּמָה לְיוֹחֲסִין, מְעַלִּין מִנְשִׂיאוֹת כְּפִים לְתְּרוּמָה, וּבְתְּרוּמָה דְּרַבְּנָן לְכוּלֵי עֲלֵמָא אִין מְעַלִּין לְיוֹחֲסִין וּמִמִּילָא מְעַלִּין מִנְש"כ לְתְּרוּמָה דְּרַבְּנָן, וְכֵן הוּא בְּר"מ פ"כ מִהַלְכוֹת אִיסוּרֵי – מְכַל מְקוּם אִי אֲפִשֵׁר לְנוּ לְהַעֲלוֹת מִנְשִׂיאוֹת כְּפִים לְתְּרוּמָה דְּרַבְּנָן, דְּמִן הַדִּין אִין כֶּהֱן נֶאֱמַן עַל פִּי עֲצֻמוֹ לְנִשְׂיאוֹת כְּפִים וְלְתוֹרָה בְּמִקּוּם דָּאִיכָא תְּרוּמָה וְכַמְבוּאָר בַּה"ע ס' ג', אֲלֵא בְּמִקּוּם דְּלִיכָא תְּרוּמָה מִהֵימֵן לְנ"כ כִּיּוֹן דְּלִיכָא רִיחַ בְּדַבְּרֵי, וּבְגִלּוֹתָנוּ אִין ב"ד שִׁיפְקָחוּ עַל הַדְּבַר, וְנִהְגוּ לְהֵאֱמִין כָּל מִי שֶׁבָּא וְאֵמַר כֶּהֱן אֲנִי, וְלִכֵּן אִי אֲפִשֵׁר לִיתֵן לְכֶהֱן תְּרוּמָה, דְּדִלְמָא עַל פִּי עֲצֻמוֹ עֵלָה הוּא אוּ אֲבִיו אוּ אֲבִיו אֲבִיו, וְלִכֵּן נִמְנָעוּ מִלְּהֵאֲכִיל לְכֶהֱן חֲלַת חו"ל וְכַמְבוּאָר כְּתוּבוֹת שָׁם, דְּדוֹקָא בְּמִקּוּם דָּאִיכָא ב"ד מְעַלִּין מִנ"כ לְיוֹחֲסִין.

וְכַמּוֹ כֵּן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִין לְנוּ כֶּהֱן לְחִילּוֹק תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּה ב"ד בְּדוֹרוֹת מִן הַדְּוֹרוֹת וּבְמִקּוּמוֹת מִן הַמִּקּוּמוֹת וּנְכַנְסוּ הַרְבֵּה כֶּהֱנִים לְנ"כ וְלְתוֹרָה עַל פִּי עֲצֻמוֹ.

וּמִיָּהוּ אִי הִיָּה בִּידְעוֹ עֲכָשִׁיו לְגִדּוֹר שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל פִּי עֲצֻמוֹ, אֲפִשֵׁר שֶׁהִיָּה רְאוּי לְהַחְזִיר הַדְּבַר לְיוֹשְׁנָה, שִׁיְהִיו הַכֶּהֱנִים אוֹכְלִין בְּחֲלַת חו"ל וְנוֹטְלִין לְשִׁרְיָפָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּכִיּוֹן דְּנִמְנָעוּ מִלִּיתֵן לָהֶם תְּרוּמָה וְחֲלָה, שׁוֹב אִין שְׁבַח כְּהוֹנָה, וְאִין לְחוּשׁ מִשׁוּם זְמַן מוֹעֵט שֶׁנְּכַנְסוּ שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת ב"ד מִשׁוּם שְׁבַח כְּהוֹנָה, וְאִם נְכַנְסוּ עַל פִּי עֲצֻמוֹ לֹא יִדְעוּ אִם שִׁקְרוּ, וּמִעֵיקַר הַדִּין הַכֶּהֱנִים בְּחֻזְקָתָן אֲלֵא שֶׁאֵנוּ חוֹשְׁשִׁים שֶׁאֵם נִיתֵן לָהֶם תְּרוּמָה וְיִהְיֶה עֲלֵינוּ לְתַקֵּן שֶׁלֹּא יַעֲלוּ הַכֶּהֱנִים לְנ"כ וְלְתוֹרָה עַל פִּי עֲצֻמוֹ וְאִין יִדְעוּ תְּקִיפָה לְשִׁמּוֹר הַדְּבַר, וְלִכֵּן שׁוֹרְפִין חֲלַת חו"ל, וְכֵן אִין נוֹתְנִין תְּרוּמָה לְכֶהֱן בְּא"י, אֲבָל לֹא מִצִּינוּ בְּפוֹסְקִים מִנְהַג שְׂאִין נוֹתְנִין תְּרוּמָה בְּזְמַן הַזֶּה לְכֶהֱן לְהִסְיָקָה.

וְהִנֵּה לְדַעַת מִהַר"ל שְׂאִין מֵאֲכִילִין תְּרוּמַת חו"ל לְכֶהֱן בְּזִמְנֵינוּ, נִתְפַּרֵשׁ גַּם כֵּן הַטַּעַם שְׂאִין מִפְּרִישֵׁין שְׁנַיִם בְּחו"ל, כִּיּוֹן שֶׁגַּם הַשְּׁנִיָּה אִין לְנוּ כֶּהֱן לְאוֹכְלָה, וּמִדְּנַחְקוֹ הָרֵאשׁוֹנִים ז"ל בְּטַעַם שְׂאִין אֲנוּ מִפְּרִישֵׁין שְׁנַיִם, מִשְׁמַע דְּלֵא ס"ל הָא דְּמִהַר"ל אֲלֵא כֶּהֱנֵי זְמַנְנוּ מוֹתְרִין בְּתְּרוּמַת חו"ל וְצ"ע' (חֻזוֹן אִישׁ בְּכוֹרוֹת עַמ' 318. [וְע"ע חו"א יו"ד ז (א), ג' לְעִנֵּין נְתִיבַת רֵאשִׁית הַגּוֹ לְכֶהֱן בְּחו"ל, מוֹבָא בְּחוּלִין קְלוֹ].

וְע' מִשְׁנ"ב (סוֹס"י תְּנֹז) דְּלִדְיָנָא דַּעַת הַרְמ"א שְׁנוֹתְנִים לְקֶטֶן אוּ לְגְדוֹל שֶׁטְבַל לְקִרְיוֹ, אֲלֵא שֶׁלֹּא נִהְגוּ כֵּן מִלְּבַד בְּפִסְחָא יֵשׁ מִקּוּמוֹת שְׁנוֹתְנִים חֲלָה לְכֶהֱן גְּדוֹל שֶׁטְבַל לְקִרְיוֹ.

'טַמָּא מַת מַהוּ שִׁיטְבוּל וְאוֹכֵל תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ'. אִף עַל פִּי שֶׁגַּם לְאַחַר טְבִילָה יִישָׂאָר טַמָּא כְּשֶׁהִיָּה, שֶׁהָיָה לֹא הִיָּה [וְהֵלָא רַב שְׂאֵמַר טוֹבֵל – עַל כְּרַחֵךְ בְּלֹא הוֹזָא אֵמַר, כִּי בְּבַבֵּל לֹא הָיוּ נוֹהֲגִים לְהוֹזֵר]; – אֲפִשֵׁר שְׂאֵף תְּרוּמַת חו"ל וְחֲלַת חו"ל הָאֲסוּרָה לְבַעַל קְרִי, כְּשֶׁהוּא טוֹבֵל צָרִיךְ חֻזְקָה לְתְּרוּמָה [וְכַמּוֹ

ששנינו (בהגיגה יח:) 'הוחזק למעשר – אסור לתרומה', הלכך גזרו על מי שטבל בשביל תרומה ונטמא למת, שיצטרך טבילה כאילו הסיח דעתו מתרומה (עפ"י חזו"א עמ' 318).

(ע"ב) 'דבי רב תנא: שנה בשנה – יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו; לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד'. ואם תאמר, גם אילו היה נאכל ליום ולילה בלבד, אתה מוצא שנה בשנה – ששחטו ביום האחרון של שנה זו, ונאכל גם בלילה הבא שהיא שנה אחרת [והלא למ"ד יום אחד בשנה חשוב שנה, אף מקצת יום אחד חשוב שנה (כדמוכח בר"ה י:). ודוחק לומר שכיון שהלילה הולך אחר היום בקדשים, נחשב גם הלילה שייך לשנה הקודמת. שפת אמת].

ויש לומר משום דקיימא לן (בר"ה י:): אין מונים שנה אלא מעת שנראה להרצאה, כלומר מבקרו של יום השמיני ללידתו שאז נראה לקרבן, אם כן לעולם נשלמת שנתו בבוקר ולא בערב, הלכך אי אתה מוצא 'שנה בשנה' אלא אם נאכל לשני ימים ולילה אחד (עפ"י רש"ש).

מבואר שההנחה הפשוטה היא שלהרצאה א"צ שבעה ימים מעת לעת אלא מבוקר יום השמיני. וכן מבואר בתוס' ערכין (יח: ד"ה שנתו) כפי שכתב הגרעק"א שם. וכ"ה בחזו"א פרה א,ו. אלא שהעיר שמסתימת הרמב"ם נראה ששמונת ימים נחשבים משעה לשעה. וע"ע בית זבול ח"א יט,ה.

דף כח

'עד שלא נראה להראותו לחכם, רשאי לקיימו שתים ושלש שנים, ומשנראה להראותו לחכם נולד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש...' רבנו גרשום (כו:): פרש 'רשאי' – חייב; חייב להמתין עם הבכור שנה, ולא ישחטנו – שמא יבוא כהן. נולד בו מום לאחר שנתו – אינו חייב להמתין, ואם לא בא כהן עד שלשים יום, שוחטו ישראל ומולחו ותולהו עד שיבוא כהן. ואם הסריח – יקברנו.

(וכ"פ בכסף משנה (בכורות א,יא). ומצינו לשון 'רשאי' במשמעות זו, בערכין כח: ערש"י שם. וכן בתוס' בכמה מקומות (ע' במצוין ביוסף דעת קדושין לג:). וע"ע בחדושי הנצי"ב כאן ולהלן נג:).

ואולם התוס' כתבו שפירוש זה דחוק, ופרשו 'רשאי לקיימו' שאין צריך לחזור אחר חכם להוליכו למקום חוק אלא רשאי לקיימו אצלו עד שיזדמן לו חכם.

עוד פרשו (בד"ה מפני) דלא כרש"י ורבנו גרשום, שזה שאמרו בסיפא 'אינו רשאי לקיימו אלא ל' יום' – מדובר שכבר נתנו לכהן, והוא אינו צריך עכשיו לבשר, נתנו לו חכמים זמן להשהותו שלשים יום. אבל אם לא נתנו לכהן – ימתין עם הבכור לעולם ולא ישחטנו עד שימצא כהן ליתן לו.

א. מהריט"א הוכיח מדבריהם שחייב אכילת בעל-מום תוך שנתו – מדרבנן, כי אם מדאורייתא, מדוע אינו חייב מפני הספק להוליכו לחכם ולברר שמא יתירנו לשחטו והלא מצווים לאכול תוך שנתו.

ויש מי שכתב לדחות: שמא רק בזמן הבית, שהיה אפשר לקיים המצוה בתם – אוי גם בעל מום מצוה לאכול מן התורה, אבל בזמן הזה שא"א לקיים הכתוב בתם, אף כבע"מ אינו מצוה מן התורה. [וצ"ב שהרי בעצם יש חיוב גם עתה להקריב אלא שאי אפשר, וביחוד למאי דקיי"ל מקריבים אעפ"י שאין בית].

ועוד, אין ברור שמתויבים במצות-עשה דאורייתא לילך למרחקים לקיימה, כדמשמע קצת בפסחים קיג: וסוכה מז. כן כתב ר"ד זינצהיים בספרו 'יד דוד'.

ובספר חיי אדם (סח,יט) נסתפק בדבר, האם חייב לילך למרחק כדי לקיים מצוה דאורייתא (וע"ע חדושים ובאורים ה,ד).

פרק רביעי; דף כו

לח. א. בכור בהמה טהורה, מתי הוא ניתן לכהן?
ב. האם מותר ליתן מתנות כהנים, לויים או עניים, לאלו המסייעים בבית הגרנות? מה נכלל בדין 'כהן המסייע'?

א. ישראל שנולד לו בכור בהמה טהורה, חייב ליטפל בו שלשים יום מלידתו (כולל יום שלשים. תוס' ועוד) – בבהמה דקה. רבי יוסי אומר: שלשה חדשים, מפני שטיפולה מרובה ושניה דקות (וצריכה לינוק מאמה, לכן אין להפרידה מאמה כל שלשה חדשים). ובגסה חמשים יום. ורק לאחר מכן נתנו לכהן (מלאאתך ודמעך לא תאחר, בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשרך לצאנך – שורך דומיא דמלאאתך, היינו בכורים הניתנים לחמשים יום; וצאנך דומיא דבנך שנפדה לאחר שלשים יום. ואין לומר להפך – שלכך הוסיף הכתוב 'עשיה' בשור. ע' פיה"מ לרמב"ם ורע"ב שהביאו דרשת רב כהנא הנזכרת. וע' ר"ג ומהריט"א).

בדקה, נתנו לאחר עבור יום שלשים (תוס' ועוד). ובגסה, יש אומרים ביום החמשים יכול ליתן לכהן, דומיא דביכורים. ויש חולקים (ע' בתוס' ובמפרשים; מג"ח יח, ג; שבט הלוי ח"ה קנ"ג הקדשים ח). אפילו רצה הכהן לקבלו קודם לזמן הזה ולטפל בו – אסור ליתן לו, מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות. אבל אם הכהן רוצה בו תוך הזמן על מנת לאכלו מיד [בבעל מום], או להקריבו מיד [בתמים בזמן הבית] – מותר, שהרי אינו מטפל בו במקום הבעלים.

א. יש אומרים שאם הבעלים מקבלים על עצמם את הטיפול, יכולים ליתן לכהן מיד, ואף מצוה יש בדבר (ע' חו"ב ועוד).

ב. אין כהן מצוי, חייב ישראל לטפל בו עד שיודמן לו כהן (תוס' ורא"ש בפרק בתרא; טש"ע).

ב. הכהנים והלויים והעניים (הרמב"ם השמיט 'עניים') המסייעים בבית הגרנות – אין נותנים להם מתנותיהם. והנותנים להם חיללו (ושחתם ברית לוי). ועוון קרוב למיתה הוא (עתוס'). ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו. ובקשו חכמים לקונסן להפריש עליהם תרומה, כאילו לא עשו כלום, ומפני מה לא קנסום, שמא יבוא להפריש מן הפטור על החיוב.

לאו דוקא סיוע בבית הגרנות אלא הוא הדין לכל סיוע, כגון שנותנים מעות לישראל כדי שיתן להם מתנות (יד"ד סא, כח).

בכלל איסור סיוע, כשהכהן מקבל את הבכור קודם הזמן וטורה טיפולו עליו, כנזכר לעיל. אסור לכהן ליתן טובת הנאה לאדם על מנת שיתן הלה המתנות לכהן קרובו, שנראה ככהן המסייע. וכן אסור ליתן לכהן תרומה ב'מתנה ע"מ להחזיר', שבשכר זה יתן לו שאר תרומותיו וכאילו הכהן קונה תרומה בשכרו (עפ"י קדושין ו: וברש"י).

דף כז

לט. א. האם רשאי אדם לומר לחברו, הא לך סלע זה ותן מתנותיך לקרובי כהן?
ב. מהן הקולות המבוארות בסוגיתנו המיוחדות לתרומת חוצה לארץ וחלתה?

א. מותר לישראל (ולא לכהן, כנ"ל) ליתן דבר מה לישראל אחר, כדי שיתן הלה תרומה לכהן קרובו. ומבואר בגמרא שלא התירו לעשות כן אלא בתרומה [ומעשר], אבל שאר מתנות שאין קדושה בגופן, יש חשש שהכהן המקבל ינהג במתנות כחולין גמורים ולא יאכלם בגדולה ובחשיבות כדין, כי יסבור שמתנות אלו נתחללו באותה מתנה שנתן עבורן ישראל קרובו. כן דייקו מדברי הברייתא.

א. כן פסק הרא"ש ועוד ראשונים. וכן כתב הרמ"א (יו"ד סא, כה). ויש נוסחאות (ע' שטמ"ק) שר' שמעון בן אלעזר חולק וסובר שאין לחלק בין תרומה למתנות. הרמב"ם פסק (תרומות יב, ב) שאין חילוק בין תרומה לשאר מתנות אלא הכל מותר. ואילו הטור (יו"ד שלא) השיג על כך.
 ב. תשלום זה אינו אלא בעד פעולת הנתינה, וכמו דמי שכירות על מלאכה, אבל ליתן דמי התורה אסור, שהרי מתנות כהונה 'מתנה' כתוב בהם ואסורים להינתן דרך מקח וממכר (עפ"י אבני נזר תנו, יד. לכאורה נראה לפי"ז שאסור ליתן דמי תרומה מלאים שאז נראה הדבר כמקח וממכר).

ב. אמר רבה: תרומת חוצה לארץ, אין נוהג בה איסור 'כהן המסייע בבית הגרנות'. וכן מסופר על רב חמא שהיה נותנה לשמשו (בשכרו).

אמר שמואל: תרומת חו"ל בטלה ברוב, ואין צריך מאה כמותה כדי לבטלה, כשאר תרומה. רבה היה נוהג לבטלה לכתחילה אחד בשתים, לאכלה בימי טומאתו.

א. יש אומרים שלאחר שהיה מבטל התרומה ברוב, היה מוסיף עוד תרומה, והיא מקולי תרומת חו"ל שאין אומרים בה 'חזור וניעור' (ערמב"ם; שטמ"ק).
 ב. לפרש"י והרמב"ם והרמב"ן (בהלכות בכורות ובמלחמות ה' פסחים פ"ד) מועיל ביטול ברוב גם לאכלה זר. והתוס' והר"ש (חלה ד, ח) ובעל התרומה (פא) חולקים ואוסרים לזרים (כן כתבו עפ"י סוגית תלמודנו במנחות סו. והר"ש נקט שבירושלמי משמע כשיטת רש"י. אבל התוס' מעמידים דברי הירושלמי בחלה הנוספת המופרשת כדי שלא תשתכח תורת חלה. ויש מחמירים אף בחלה זו). וכ"כ הטור והרמ"א (יו"ד שכג, א).

ג. הרמב"ן (ב'מלחמות ה' פסחים מו) מצדד (בד' הרי"ף) שדוקא להוסיף כשנתערב כבר מותר, אבל לערב לכתחילה אסור. ולזה נטה הרשב"א בתשובה (שלו. ועע"ש תפה. ואולם בתורת הבית (הארוך ד, ג. הובא ביתה יוסף צט, ו) משמע שנקט בפשיטת להתיר אף לערב לכתחילה. וע' באריכות בדרישה שם). ואין כן משמעות שאר הפוסקים (ערמב"ן שם; טור יו"ד צט, ו).

ד. נתערבה בשאינו מינה – צריך ששים לבטלה, שאין הטעם בטל (עפ"י רמב"ן).
 ה. יש סוברים שתרומת חו"ל שנתערבה בחולין שוה בשוה – אינה אסרת (רמב"ם בכורים ה, יב – עפ"י דעת ר' זעירא בירושלמי חלה ד, ד; סמ"ג עשה קמא; שו"ע שכג, א). ואילו הרמב"ן (בהלכות חלה) והרשב"א (בפסקי חלה ד) חולק.

יש אומרים שאם נוקטים להתר בתערובת אחד באחד, כמו כן מסתבר שלא החמירו בה ב'דבר שבמנין, שאפילו היתה התרומה דבר חשוב – בטלה (עתוס' מנחות סו. ד"ה ותרומתו).

ואמר שמואל: תרומת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש.

משמע מדברי רש"י שאין צריך לשייר בסוף כלום עמה, אלא משייר רק כדי תרומה, ומפרישה באחרונה [ולפי"ז משמע שאין צריך להפריש תרומת חו"ל מן המוקף. עתוס']. והתוס' צדדו לפרש לשייר קצת חולין. ולפי זה אין ראייה מכאן אם ניטלת שלא מן המוקף (ע"ע תוס' ר"ן ורא"ש ביצה ט).

ואמר שמואל: תרומת חו"ל מותרת לכהן טמא באכילה, מלבד למי שטומאה יוצאת מגופו. ישנם דעות אמוראים שטמא מת (כן מסר רב עמרם מרב, וכן נקט רמב"ח) או טמא שרץ כן אמר מר זוטרא בשם רב ששת) טעון טבילה לפני אכילתו, והסיקו שאין הלכה כן.

עפ"י תוס' ורמב"ם (תרומות ז,ח). ומרש"י משמע לכאורה שהסיקו לאסרה אף לטמא מת ושרץ. ואפשר שמפרש כרבנו גרשום ומדובר בתרומה של אור, האסורה לכל טמא. יש סוברים שלדעת רבי יוסי (בחלה ד) חלת חו"ל מותרת אף למי שטומאה יוצאת עליו מגופו (עפ"י ר"ש). ויש אומרים שרבי יוסי לא התיר אלא בבעל קרי (עפ"י תוס' ועוד). וי"א שלא דיבר רבי יוסי אלא בטומאה שאינה יוצאת מהגוף, וסובר שאין צריך טבילה. ולחכמים צריך טבילה (ער"ש שם).

וילגע בה הטמא – מותר, אפילו זה שטומאה יוצאת עליו מגופו. מרש"י משמע שלכתחילה יש ליהדר מליגע בה כשאפשר, ולכן הנדה לוקחת החלה בראש המרדה ואינה נוגעת בה בידה [ואעפ"י שטמאתה בהיסט]. והתוס' חולקים. הלכך יש ליתנה לכהן קטן שלא ראה קרי מימיו. ואם אין מצוי כהן יכולה הנדה להפריש חלה ולשרפה בתנור. ושוב תפריש חלה נוספת ליתנה לכהן גדול (ואין בזה השניה דיני חלה, ויכול לאכלה אפילו זב. תוס'. והביאו פירושים שמוגה בהם שאין קורא לה שם חלה), כדי שלא תשתכח תורת חלה. א. אפשר ליתן לקטנה שלא ראתה דם נדה (ראשונים. וכן מבואר ברמב"ם בכורים א,יא) שהחלה ניתנת לכהנות כמו לכהנים).

ב. יש אומרים שאפשר ליתנה לאכילה לגדול שטבל לקריו [ונראה שאין צריך הערב שמש (תוס'; ר"ש חלה ד,ה; רמב"ם תרומות ז,ח; בעה"מ פסחים מז. וכן דעת רוב הפוסקים – לקוטי הלכות). ויש מצריכים הערב שמש (כן מצד הרמב"ן פ"ד דפסחים וע"ש ר"ן)]. והראב"ד (תרומות ז,ח ובדעת הרי"ף) סובר שיש ליתן לכהן קטן דוקא (וע' בשתי הלשונות ברש"י; בהגר"א או"ח תנו סקט"ו. שיטת נוספות בראשונים – ע' חו"א בכורות, עמ' 318 ואילך; חשק שלמה כאן).

ג. באופן שיש כהן קטן, יש אומרים שאין לטמא את החלה לכתחילה אלא צריך להפרישה בטהרה וליתן לו. וכן כשיש אפשרות להפריש בטהרה, אפילו כשאין כהן והולכת לשריפה, עדיף שלא יגע הטמא ויטמאה לכתחילה (עפ"י ראב"ן נד).

ד. החלה שמפריש לשריפה – אין לה שיעור. והחלה שמפריש לכהן – נותן אחד מארבעים ושמונה (עפ"י רמב"ם בכורים ה,ח). והתוס' כתבו שגם זו שמפריש לכהן קטן אין לה שיעור. ויש מי שצדד שגם כשאין כהן קטן ומפריש חלה נוספת לכהן גדול כדי שלא תשתכח תורת חלה – גם היא אין לה שיעור (ער"ש חלה ד,ח). וראה בסמוך.

ה. נראה שלא הצריכו להפריש שתים אלא בחלה המצויה לכל, אבל לא בתרומה (תוס'; ר"ש חלה ד,ח).

א. קולות נוספות בתרומת חו"ל; עולה על השלחן עם הזר, ולא גזרו בה שמא יאכלנה; ניתנת לכל כהן שירצה; אינה טובלת (ע' בחולין קד).

ב. משמע מדברי הפוסקים שנותן לכהן תרומת חו"ל בחנם כדין תרומה בארץ, ואין למכרה בדמים. ואף בזה"ז שאין הכהנים מיוחסים אלא עפ"י חזקה (ע' בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ב קפא).

ג. תרומת חו"ל נוהגת בשנער, מצרים, עמון ומואב (עפ"י רמב"ם תרומות א ועוד). ויש סוברים אפילו במקומות המרוחקים יותר [עכ"פ בדגן תירוש ויצהר] (ע' בחולין ז ובתוס').

ולענין חלה חייבים בכל המקומות אפילו לדעה ראשונה (עפ"י תוס' וריטב"א קדושין לו: יראים השלם קמח). וצ"ע בלשון התוס' בסד"ה פסק.

יש אומרים שבמקומות הסמוכים יותר לא"י, לעולם מפרישים שתי חלות, אחת לאור ואחת

לכהן, שגזרו על חלתם שמטמאה כחלת א"י. אבל בבבל ובשאר מקומות מרוחקים אין מפורשים שתים אלא כשאין מצוי כהן קטן (ע' בתוס'; ר"ש חלה ד.ח. וראה באור דבריהם בחזו"א עמ' קנט, חמשה חילוקי דינים).

ד. עכשיו שאין חלה נאכלת בארץ ישראל מפני טומאת מת, יש אומרים להפריש שתים אף בארץ, שלא תשתכח תורת חלה (תוס' סד"ה וכי, דלא כבה"ג. וכ"כ הרא"ש בהלכות חלה ש'מנהג טוב...!). ומובא בטור הל' חלה).

יש אומרים להפך, שעכשיו גם בחו"ל אין צריכים להפריש אלא חלה אחת, ונוהגים לשרפה ולא להאכילה לכהן קטן. וכן המנהג פשוט באשכנז. ואף כי אין לה שיעור מן הדין, נוהגים ליטול כזית (עפ"י רמ"א יו"ד שכב,ה). [ובערב פסח יש נוהגים ליתן לכהן קטן (עש"ך שם; משנ"ב סוסי' תנו. וע"ע חזו"א עמ' 318)]. ויש שכתבו שהמנהג בא"י ליטול כלשהו (עפ"י ספר חרדים; שו"ת מבי"ט ח"ג מז; שו"ת מהרי"ט ח"א פה; של"ה שער האותיות דף עח; ברכי יוסף יו"ד שכב).

ה. חלת חו"ל טהורה כגון שעשאה ממזי פירות, נותנה לכהן קטן [או לגדול שטבל לקריו] (עפ"י סמ"ק; ב"י יו"ד סוסי' שכב; רמ"א שם סוסי' שכט. וע' חזו"א (שביעית ה,יא) שצדד בזה לפי מנהגנו שאין לנו כהן מוחזק, שמא דינה בקבורה). וחלת ארץ ישראל – תיקבר [כמו שכתב הטור לענין תרומה] (חזו"א שם).

דפים כז – כח

- מ. א. בתוך כמה זמן מלידת הבכור מצוה לאכלו?
 ב. מהו משך זמן אכילת קרבן הבכור משעה שנשחט?
 ג. בכור בעל-מום – מהי מצוותו?
- א. הבכור נאכל בתוך שנה מעת שנולד (שנה בשנה), בין תם בין בעל מום.
- א. יש אומרים שחייב אכילת בעל מום תוך שנתו אינו מן התורה אלא מדרבנן, ועכ"פ בזמן הזה (עפ"י יראים ועוד). ויש חולקים (כ"כ אחרונים בדעת הרמב"ם).
- ב. בכור תמים מונים לו שנה מעת הרצאתו, כלומר מהיותו בן שמונה ימים. ואולם לבעל מום מונים שנה מלידתו [י"א דוקא נולד במומו. וי"א אפילו נולד בו מום אחר כך. וי"א שזה רק בזמן הזה שמלכתחילה לא נראה להקרבה], אם ידוע שכלו לו חדשיו כשנולד (עפ"י ר"ה ו-ז; רא"ש תוס' וב"י. וע"ש בש"ך ובברכ"י, וברש"ש כאן).
- ג. שנה זו – שנת לבנה היא. היתה השנה מעוברת – מונים לו י"ג חדש (רמב"ם ועוד – כחכמים בערכין לא: ודלא כרבי).
- ד. עברה שנה ולא אכלו – אוכלו עתה, ואם היה תם – כשר להקרבה (עפ"י ר"ה ה).
- בזמן הזה שאי אפשר להקריבו, על כרחו ישהנו עד שיפול בו מום, ורק אז יאכלנו. נולד בו מום לאחר שנתו או סמוך לקצתה; מצד הדין אין רשאי לקיימו אחר שנתו אפילו שעה אחת, אבל מפני השבת אבדה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום משנולד המום.
- לפרש"י, הבכור נמצא ביד ישראל ואינו מוצא כהן ליתן לו, הלכך מעכבו עד חדש ימים ולא ישחטנו מיד משום הפסד כהן. לאחר שלשים – ישחטנו וימלח הבשר עד שימצא כהן. וכ"ד רבנו גרשום.

והתוס' סוברים שבאופן זה ממתין לעולם עד שימצא כהן. ומה שאמרו ליתן לו שלשים יום – כשהבכור ביד כהן והוא אינו צריך עתה לבשר, נתנו לו חכמים שהות ל' יום לשחטו. לפי לשון אחת אמר רבי אלעזר: בכור שנולד בו מום בתוך שנתו, נותנים לו שלשים יום נוספים לאחר השנה. והשיבו על דבריו מהברייתא.

ב. קרבן הבכור, זמן אכילתו כשאר שלמים; שני ימים וליילה שביניהם (דבי רב תנא: שנה בשנה – יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו; רב: ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין – הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים. ואין להקישו לתודה לענין זה, לפי שנאמר בו יהיה לך – הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור).

ג. בכור בעל מום ניתן לכהן (יהיה לך; ובשרם – אחד תם ואחד בע"מ. ויש למדים מריבוי לך יהיה. ע' זבחים ל:). ודינו כפסולי המוקדשין; נאכל כצבי וכאיל ואסור בגיזה ועבודה [ואינו נמכר באטליו ובליטרא, משום בויזין], ואין מביאים קרבן אחר תחתיו כשאר קרבנות שנפל בהם מום.

בין שנולד הבכור במומו ובין שנולד תם ונעשה בע"מ – ניתן לכהן (רמב"ם בכורות א, ג). וכן הדין לענין שאר ההלכות כגון איסור גיזה ועבודה והשלכתו לכלבים (עפ"י משנה לעיל יד. וחולין קל. 'כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן... חוץ מן הבכור... ובפרש"י [ובפרשטו יש לפרש על ההלכות שברישא, ולא רק על פדיון]. וכן מוכח בחולין עז ורמב"ם בכורות ד, י לענין חיוב קבורה. וכן לענין גיזה ועבודה מבואר במשנה (מא). בטומטום ואנדרוגינוס לר"ש דהוי בע"מ ואינו נגזז ונעבד. וכן מבואר ברמב"ם מעילה א, ט. וכן מוכח מדברי הרמב"ן בהלכותיו גבי נדמה לסוס שדינו כספק בכור ואסור בגיזה ועבודה, הגם שהוא בע"מ מלידה]).

דף כח

מא. א. שחט את הבכור טרם הראה מומו לחכם – מה דינו?

ב. מי שאינו מומחה וראה את הבכור ושחטוהו על פיו – מה דינו ודין הבהמה?

ג. מומחה שהתיר את הבכור בטעות – מה דינו?

א. השוחט את הבכור ואח"כ הראה מומו לחכם והלה קבע שהמום קבוע; אם היה המום בדוקין שבעין – הבכור אסור, שמום זה עלול (כן מסקנת הגמרא) להשתנות לאחר מיתה, ושמא נשחט בעודו תם ונאסר. היה זה מום בגוף שאינו משתנה לאחר מיתה; רבי יהודה מתיר ורבי מאיר אוסר – קנס על שלא הראהו לחכם תחילה.

התוס' והרא"ש פסקו כרבי יהודה. ואילו בה"ג בעל השאלות והרמב"ם פסקו כרבי מאיר. עוד דנו הראשונים, כשאדם אחר שחט וסבור שחכם התירו – האם אסרו גם בכגון זה (ערש"י ביצה רז: הל' בכורות לרמב"ן).

ב. מי שאינו מומחה ונשחט הבכור על פיו – הבכור ייקבר [בדוקין שבעין – לדברי הכל. ובשאר מומין – לרבי מאיר] וישלם מביתו.

ואין משלם דמי הבהמה כולה אלא חציה (כך תקנו חכמים, שהרי לא הפסידו בודאות, שמא לא היה חכם מתירו). ובבהמה דקה – משלם רביע, משום גזרת מגדלי בהמה דקה.